

Κείμενο 1

Ψηφιακά κατοικίδια

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Γιώργου Φραντζεσκάκη που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Κ» της «Καθημερινής» στις 15 Μαΐου 2022.

Το 1999, ένας φίλος στο Λονδίνο με σύστησε στον AIBO. Ήταν το πρώτο ρομπότ-σκυλί της SONY, κόστιζε όσο ένα ακριβό σκούτερ και για την εταιρεία αντιπροσώπευε το πρώτο εμπορικό βήμα στον τομέα της ρομποτικής. Όπως καθετί που βρίσκεται στην αιχμή της οικιακής τεχνολογίας, χαιρετήθηκε με ενθουσιασμό από τον ειδικό Τύπο. Δεν με ενθουσίασε. Φαίνεται ότι δεν ήμουν ο μόνος. Ύστερα από επτά χρόνια απογοητευτικών πωλήσεων, η εταιρεία απέσυρε το προϊόν. Ο AIBO του φίλου μου περιορίστηκε στον ρόλο του ακριβού διακοσμητικού δίπλα, στο πανάκριβο στερεοφωνικό του.

Και ξαφνικά, στις αρχές του 2018, η πέμπτη γενιά του «φιλαράκου» ή «συντρόφου» στα ιαπωνικά AIBO έκανε το πιο επιτυχημένο της ντεμπούτο.

Αυτή εδώ είναι μια σχεδόν αμιγής φιλοζωική στήλη. Τα σκυλορομπότ όμως, σε όλες τους τις υλοποιήσεις, από τα πιο ακριβά των 3.000 ευρώ μέχρι τα ευτελή, δεν έχουν να κάνουν ακριβώς με τη φιλοζωία. «Υπάρχει ένα οξύμωρο στην υποδοχή των ρομπότ από την ανθρωπότητα στο σύνολό της. Από τη μία γνωρίζουμε ότι μια σειρά από μηχανικούς υπηρέτες θα ωφελήσει όλους μας. Για να μη μακρηγορώ, σκεφτείτε μόνο τις ρομποτικές ηλεκτρικές σκούπες. Η αποδοχή τους από το αγοραστικό κοινό ξεπερνάει το 90%. Από την άλλη, υποφώσκει πάντα η αίσθηση του κινδύνου. Ξέρετε, η εξέγερση των ρομπότ, η θεωρία ότι κάποια στιγμή τα ρομπότ θα αποκτήσουν αυτοσυνείδηση και θα υποδουλώσουν το ανθρώπινο είδος, ο φόβος για μια τραγική επιλογή της Τεχνητής Νοημοσύνης. Η βιομηχανία χρειάζεται προπομπούς, για να προλειάνει το έδαφος, ώστε μια μέρα, όχι πολύ μακριά από το σήμερα, τα ρομπότ να κυκλοφορούν δίπλα της ως κομμάτια μιας ρουτινιάρικης καθημερινότητας. Νομίζω ότι τα ρομπότ-κατοικίδια επιτελούν αυτό το σημαντικό έργο καλύτερα από οτιδήποτε άλλο» έλεγε πέρυσι ένας από τους πιο γνωστούς σχολιαστές του διαδικτύου.

Ίσως διαφωνείτε. Θα ήταν όμως λάθος να απορρίψετε βιαστικά τα ψηφιακά pets¹ ως ακόμα ένα καταναλωτικό προϊόν. Όχι, δεν είναι τετράποδοι σύντροφοι και δεν θα αντικαταστήσουν ποτέ (;) ένα ζωντανό κατοικίδιο. Είναι όμως η πιο ομαλή μορφή αποδοχής της Τεχνητής Νοημοσύνης,

¹pets: κατοικίδια

ακόμα και από όσους επιμένουν ότι η συγκεκριμένη τεχνολογία δεν κάνει τίποτε περισσότερο από το να μιμείται το βιολογικό αντίστοιχό της. Και αυτό γιατί κανείς στ' αλήθεια δεν γνωρίζει τι ακριβώς είναι η νοημοσύνη, από πού πηγάζει και πώς συνδέεται με τη συνείδηση και με αυτή την απατηλή έννοια που ονομάζουμε ψυχή. Κι αν δεν ξέρεις από τι συντίθεται το πρωτότυπο, πώς μπορείς άραγε να αξιολογήσεις δίκαια οποιοδήποτε αντίγραφό του;

Κείμενο 2

Η ελευθερία μας γίνεται ανελευθερία

Τη συνέντευξη που ακολουθεί (σε ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα) την έδωσε ο φυσικός και καθηγητής Φιλοσοφίας Θεοφάνης Τάσης, με αφορμή το νέο του βιβλίο «Ψηφιακός ανθρωπισμός», στη δημοσιογράφο Τασούλα Επτακόιλη. Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 14 Ιανουαρίου 2020.

Η εποχή μας πώς αντιμετωπίζει τη φιλοσοφία;

Ενώ παλαιότερα οι άνθρωποι –και μιλώ πάντοτε για τη Δύση– προσπαθούσαν να κατακτήσουν την ελευθερία τους, να χειραφετηθούν απέναντι στη θρησκεία, στη μοναρχία ή στην ανδροκρατία (οι γυναίκες), σήμερα η ελευθερία δεν ορίζεται τόσο ως χειραφέτηση. Το ζητούμενο είναι πώς θα αντιμετωπίσουμε την πληθώρα των επιλογών μας. Γιατί λόγω της ψηφιοποίησης της ζωής μας, των θεσμών και των διαπροσωπικών μας σχέσεων, οι δυνατότητες που διαθέτουμε είναι ασύλληπτα πολλές. Στο κινητό μας μπορούμε να έχουμε τη μουσική όλης της ανθρωπότητας και όλες τις ταινίες που έχουν γυριστεί από καταβολής κινηματογράφου. Αυτό μας προκαλεί άγχος. Η ελευθερία μας εξελίσσεται σε ανελευθερία. Το ζήτημα είναι, λοιπόν, πώς θα τη διαχειριστούμε.

Υπάρχει απάντηση;

Δίνεται πάλι μέσω της τεχνολογίας. Αναθέτουμε σε αλγορίθμους να επιλέξουν για λογαριασμό μας. Το Spotify και το Netflix, για παράδειγμα, με βάση αυτά που μας αρέσουν, μας προτείνουν τι να ακούσουμε και να δούμε. Και μη βιαστεί να πει κανείς ότι τα μαντεύουν, γιατί θα βρεθώ στη δυσάρεστη θέση να υπερασπιστώ τους αλγορίθμους. Ένας προγραμματιστής έχει χιλιάδες δεδομένα για καθέναν από εμάς –εμείς οι ίδιοι τα έχουμε δώσει. Ενώ τον προηγούμενο αιώνα ολοκληρωτικά καθεστώτα προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να συλλέξουν πληροφορίες για τους πολίτες, σήμερα τα ψηφιακά δεδομένα εκχωρούνται αβίαστα είτε συλλέγονται άκοπα, εν αγνοία των χρηστών. Αυτό που βιώνουμε είναι σχοινοβασία. Από τη μια πλευρά, βρίσκεται ο πειρασμός της ευκολίας, η ανάγκη να απαλλαγούμε από το βάρος των αμέτρητων επιλογών με ανώδυνο τρόπο, χωρίς να αφιερώσουμε πολύ χρόνο και ενέργεια. Και από την άλλη, ελλοχεύει ο κίνδυνος να χάσουμε την αυτονομία μας, βαθμιαία και ανεπαίσθητα.

Μπορούμε να αντιδράσουμε;

Ο Καβάφης σε ένα ποίημά του έγραψε: «Σε μερικούς ανθρώπους έρχεται μια μέρα που πρέπει το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο το Όχι να πούνε». Αυτοί οι στίχοι είναι πυρηνικά ρομαντικοί: περιγράφουν έναν ήρωα που θα συναντήσει κάτι συγκλονιστικό και θα πρέπει να επιλέξει. Λίγοι θα βρεθούμε απέναντι σε ένα τέτοιο δίλημμα, δεν έχουμε τόσο μεγάλες στιγμές. Τα μικρά ναι και τα μικρά όχι έχουν μεγαλύτερη σημασία. Ως προς τη χρήση των αλγορίθμων στην καθημερινότητά μας, δεν θα τεθεί ποτέ ένα ερώτημα ριζικό, επέρχεται βαθμιαία η εξοικείωση, χωρίς να τη συνειδητοποιούμε.

Κείμενο 3

Η Κλάρα και ο Ήλιος

Στο μυθιστόρημα του Καζούο Ισιγκούρο «Η Κλάρα και ο Ήλιος» (εκδ. Ψυχογιός, 2021) πρωταγωνιστεί η Κλάρα, ένα ρομπότ που αντλεί την ενέργειά του από τον ήλιο. Η Κλάρα εκτίθεται προς πώληση και μια έφηβη με σοβαρά προβλήματα υγείας, η Τζόσι, την αγοράζει ως τεχνητή φίλη, με την προοπτική το ρομπότ να την αντικαταστήσει σε περίπτωση θανάτου της. Το απόσπασμα είναι από το τέλος του μυθιστορήματος, όπου η Μάνατζερ του καταστήματος συναντά την Κλάρα σε μία μάντρα με παροπλισμένες μηχανές.

Έπειτα άκουσα έναν ήχο και η επισκέπτριά με το μακρύ παλτό βρέθηκε να στέκεται μπροστά μου. Και πριν ακόμα σκύψει για να δει το πρόσωπο μου, αναγνώρισα τη Μάνατζερ και χαρά πλημμύρισε το μυαλό μου.

«Κλάρα. Είσαι η Κλάρα, σωστά;»

«Ναι, φυσικά», είπα και της χαμογέλασα. [...] «Χαίρομαι που βλέπω ξανά τη Μάνατζερ».

«[...] Κλάρα, πες μου κάτι. Ήσουν όλον αυτό τον καιρό –μέχρι να καταλήξεις εδώ– ήσουν όλο αυτόν τον καιρό με τους ίδιους ανθρώπους που σε πήραν από το κατάστημα;» [...]

«Ναι, φυσικά. Ήμουν με την Τζόσι όλο αυτό τον καιρό. Μέχρι που πήγε στο κολέγιο. [...] Ήταν το καλύτερο σπίτι για μένα. Και η Τζόσι η καλύτερη έφηβος. Έκανα ό,τι μπορούσα για το καλό της Τζόσι. [...]. Κι αν ήταν απαραίτητο, είμαι σίγουρη πως θα μπορούσα να συνεχίσω την Τζόσι».

«Είμαι σίγουρη πως έχεις δίκιο. Τι εννοείς όμως όταν λες να “συνεχίσεις την Τζόσι;”» [...]

«Μάνατζερ, έκανα ό,τι μπορούσα να μάθω την Τζόσι και αν ήταν απαραίτητο, θα έκανα ακόμα περισσότερα. Δε νομίζω όμως πως θα λειτουργούσε και τόσο καλά. Όχι πως δε θα πετύχαινα την ακρίβεια. Αλλά όσο σκληρά κι αν προσπαθούσα, πιστεύω πως θα παρέμενε κάτι απρόσιτο σ' εμένα. Η Μητέρα, ο Ρικ, η Μελάνια η Οικονόμος, ο Πατέρας. Δεν κατάφερα να πλησιάσω ποτέ αυτό που ένιωθαν για την Τζόσι στην καρδιά τους. Τώρα είμαι σίγουρη γι' αυτό.»

«Ωραία Κλάρα. Χαίρομαι που νιώθεις πως τα πράγματα εξελίχθηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Πόσο χαίρομαι που σε συνάντησα σήμερα, Κλάρα. [...] Τώρα πρέπει να σε αφήσω». [...]

«Αντίο, Μάνατζερ. Ευχαριστώ».

Έπειτα προχώρησε στους μακριούς διαδρόμους ανάμεσα στις σειρές. Όταν έφτασε στο μέσον του διαδρόμου, σταμάτησε και γύρισε και νόμισα πως θα κοίταζε εμένα για μια τελευταία φορά, αλλά εκείνη κοίταζε πέρα μακριά τον ορίζοντα προς την κατεύθυνση του γερανού του εργοταξίου. Κι έπειτα συνέχισε να απομακρύνεται.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

α) Ποια θεωρείς ότι είναι η στάση του αρθρογράφου στο Κείμενο 1 απέναντι στα ψηφιακά κατοικίδια; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με βάση στοιχεία του κειμένου (μονάδες 5).

β) Ποιες από τις παρακάτω θέσεις συμφωνούν με τα όσα ο ίδιος διατυπώνει στο άρθρο του και ποιες όχι; Να τις χαρακτηρίσεις με την ένδειξη Σωστή (Σ) ή Λανθασμένη (Λ), ανάλογα με την ορθότητα του περιεχομένου τους με βάση το Κείμενο 1 (μονάδες 10):

- i)** Η πρώτη απόπειρα κυκλοφορίας ψηφιακού κατοικίδιου έγινε με ενθουσιασμό δεκτή από το ευρύ κοινό και τον Τύπο.
- ii)** Η δημοσιογραφική στήλη στην οποία αρθρογραφεί ο συντάκτης ασχολείται με τα ζώα περιστασιακά.
- iii)** Τα σκυλορομπότ είναι ένας τρόπος που επινόησε η Βιομηχανία για να αποδεχτούμε στη ζωή μας την Τεχνητή Νοημοσύνη.
- iv)** Το ερωτηματικό μέσα στις παρενθέσεις ως σημείο στίξης (;) δηλώνει την πρόθεση του συντάκτη να απευθύνει ένα ερώτημα στους αναγνώστες του.
- v)** Ο άνθρωπος προχώρησε σε εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης, αφού πρώτα είχε αποκωδικοποιήσει τις δικές του πνευματικές και συναισθηματικές λειτουργίες.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο(μονάδες 10)

Να εντοπίσεις ένα απόσπασμα του Κειμένου 2 στο οποίο ο Θεοφάνης Τάσης επικαλείται την αυθεντία (μονάδες 2) και να εξηγήσεις τη σκοπιμότητα αυτής της αναφοράς στη συγκεκριμένη περίπτωση (μονάδες 8).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο(μονάδες 10)

Ποιο δίλημμα της ανθρωπότητας αποδίδει ο Θεοφάνης Τάσης στο Κείμενο 2 με τη λέξη «σχοινοβασία», στο δεύτερο ερώτημα που του τίθεται; Θεωρείς ότι το δίλημμα αυτό εμπεριέχεται στο Κείμενο 1; Να τεκμηριώσεις τη θέση σου κάνοντας κειμενικές αναφορές.

Μονάδες 10**ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)**

Να αναπτύξεις το θέμα που κατά τη γνώμη σου πραγματεύεται το Κείμενο 3, στηρίζοντας την ερμηνεία σου σε τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Θα αγοράζεις ποτέ έναν τεχνητό φίλο / μία τεχνητή φίλη, όπως η Τζόσι την Κλάρα; Να εκθέσεις τεκμηριωμένα τις απόψεις σου μέσα σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15